

Beata Topij-Stempińska
Akademia Ignatianum

Sprawozdanie z XIX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich „Polska–Bałtyk–Europa” w Szczecinie

Symposium Historyków Edukacji. Polskie reformy oświatowe w nurcie europejskich przemian politycznych, społecznych i kulturowych.

W Szczecinie w dniach 17–21 września 2014 roku po raz dziewiętnasty (od 1918 roku) spotkali się historycy polscy. W trakcie obrad Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich odbyły się naukowe debaty zawodowych historyków, ale celem zjazdów była również popularyzacja nauki w społeczeństwie. Organizatorem zjazdów jest Polskie Towarzystwo Historyczne. XIX Powszechny Zjazd Historyków odbywał się pod ogólnym tytułem *Polska–Bałtyk–Europa*. W czasie Zjazdu odbyły się 54 sympozja, uroczystość nadania doktoratu honorowego Uniwersytetu Szczecińskiego prof. Andrzejowi Tomczakowi i debata końcowa „25 lat po Jesieni Narodów w Europie Środkowej 1989–2014”. Ponadto organi-

zatorzy „zdecydowali o szerokim otwarciu wydarzenia zarówno przestrzennym, jak i środowiskowym”, zapraszając uczestników i mieszkańców miasta do wspólnego zwiedzania muzeów, wystaw historycznych, uczestniczenia w spotkaniach autorskich czy projekcjach filmów.

Nowością było także zorganizowanie sympozjów specjalistycznych. W ramach Zjazdu, 17 września, obradowało 30 sympozjów wigilijnych, w których dyskusję naukową podjęli również historycy edukacji. Celem tego sympozjum, jak napisali organizatorzy, były „spotkania przedstawicieli ogólnopolskiego środowiska historyków edukacji, (...) wymiana poglądów i doświadczeń badawczych dotyczących dziejów polskich reform oświatowych w kontekście europejskich przemian politycznych, społecznych i kulturowych”. Organizatorzy wyodrębnili sześć szczegółowych grup tematycznych, wokół których koncentrowała się dyskusja: „Kierunki, obszary, determinanty i inspiracje reform edukacyjnych w Polsce i na ziemiach polskich”; „Rozwój i przemiany oświaty polskiej w I Rzeczypospolitej”; „Przemiany i reformy edukacji na ziemiach polskich w XIX i na początku XX wieku”; „Koncepcje reform oświatowych w Drugiej Rzeczypospolitej i na uchodźstwie”; „Reformy i przemiany edukacji w Polsce Ludowej oraz przemiany i reformy oświatowe w III Rzeczypospolitej”¹. Sympozjum obradowało pod przewodnictwem prof. dr hab. Kaliny Bartnickiej, prof. UAM dr hab. Wiesława Jamrożka i prof. dr hab. Władysława Szulakiewicza. Prezentacja wyników badań odbyła się podczas sesji plenarnej i dwóch równoległych sekcji tematycznych.

Tematyka podjęta na sesji plenarnej dotyczyła między innymi *Oryginalności Komisji Edukacji Narodowej jako instytucji na tle europejskim* (Kalina Bartnicka); *Dziejowych kontekstów i kierunków reform szkolnych na ziemiach polskich (od schyłku I RP do II RP)* (Wiesław Jamrożek, Krzysztof Jakubiak); *Kazimierza Twardowskiego rozważań o polskich reformach oświatowych* (Władysława Szulakiewicz); *Kształcenia nauczycieli w reformach oświatowych. Od jezuickich seminariów nauczycielskich do uniwersytetów pedagogicznych* (Anna Królikowska); *Wątku kształcenia dziewcząt w polskich reformach szkolnych (od końca XVIII w. do roku 1939)* (Katarzyna Dormus); *Skandynawskich inspiracji dla modernizacji polskiej edukacji dorosłych w II połowie XIX i XX wieku* (Tomasz Maliszewski); *Wyrównywania szans edukacyjnych młodzieży – mit czy rzeczywistość. Polskie reformy 1932 roku i 1999 roku* (Beata Topij-Stempińska); *Narozin i rozwoju polskiej pedagogiki specjalnej – inspiracje i konteksty* (Tomasz Fetzki) oraz *Budownictwa szkół elementarnych (ludowych) w Kró-*

lestwie Polskim i Galicji na łamach czasopism przełomu XIX i XX w. (Stefania Walasek).

W sekcjach tematycznych dyskusja toczyła się wokół szczegółowej problematyki polskich reform podejmowanych od średniowiecza po XX wiek. I tak: Krzysztof Ratajczak wykazał, że akty normatywne, poczynając od kanonów soborowych, a kończąc na dokumentach królewskich czy miejskich, zmieniały rzeczywistość szkolną na ziemiach polskich w okresie późnego średniowiecza. Natomiast Kazimierz Puchowski nakreślił obraz dzieła S. Konarskiego, uwzględniając niewykorzystane dotąd źródła i najnowsze ustalenia badaczy. Starał się wykazać, iż oferta edukacyjna teatynów, pijarów i jezuitów była bardzo zbliżona. O roli jaką odegrało w edukacji młodych pokoleń Kolegium Jezuitów w Poznaniu oraz Akademii Lubrańskiego przypomniał Michał Nowicki. Jak zaznaczył, „dzięki wykorzystaniu europejskich, ale też polskich osiągnięć w dziedzinie kształcenia szkoły te w znacznie lepszym stopniu niż wcześniej przygotowywały młodzież szkolną do życia publicznego w ówczesnej rzeczywistości politycznej, ale przede wszystkim kulturalnej”.

W propagowanie konieczności reform polskiego systemu szkolnego włączyły się również redakcje czasopism. Jednocześnie wspierały i informowały nauczycieli o aktualnych pracach. Ponadto redakcje periodyków reagowały na wydarzenia istotne dla szkolnictwa. Kwestie podejmowanych dyskusji przybliżyły: Agnieszka Wałęga, *Nauczyciele wobec projektów reform oświatowych w Galicji* (w świetle „Szkoły”) oraz Dorota Grabowska, „*Przegląd Pedagogiczny*” *okresu II Rzeczypospolitej wobec projektów reform kształcenia nauczycieli*.

Elżbieta Magiera zwróciła uwagę uczestników Zjazdu na fakt, iż Ustawa z 11 marca 1932 roku doprowadziła między innymi do unowocześnienia programów nauczania i wychowania oraz „podniesienia rangi i znaczenia szkolnictwa zawodowego w państwie i społeczeństwie”. Jak podkreśliła Joanna Król, reforma z 1948 roku zmierzała do ostatecznego zniesienia struktury oświaty ustalonej w wyniku reformy z 1932 roku. Wprowadzone zmiany „w praktyce oznaczały postępujący proces ideologizacji edukacji”.

Problemem edukacji po transformacji ustrojowej w Polsce zajęły się między innymi Edyta Głowacka-Sobiech, *Szkolna narracja historyczna w polskich podręcznikach przeznaczonych do nauczania historii w gimnazjum w świetle reformy z 1999 roku (z późniejszymi zmianami)*; Barbara Surma, *Recepcja poglądów pedagogicznych Marii Montessori w Polsce po roku 1989 w nurcie przemian społeczno-ekonomicznych*; Lidia Burzyńska-Wentland, *Europejski wymiar szkolnictwa dla mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce*.

Sprawozdania z konferencji/Reports from Conferences

Zaprezentowane na Zjeździe referaty prowokowały do dyskusji o konieczności, słuszności czy znaczeniu podejmowania reform w różnych okresach historycznych. Zaletą tego Zjazdu będzie niewątpliwie nowe spojrzenie badaczy na problemy znane już w polskiej historiografii edukacyjnej.